
LUONTOSELVITYS, ESKOLANNIEMEN ASEMAKAAVA

HAAPAVESI

TYÖNUMERO 20602226

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Menetelmät	5
3 Alueen yleiskuvaus	6
4 Maa- ja kallioperä sekä topografia	6
4 Vesistöt	8
5 Kasvillisuuden yleiskuvaus	8
6 Linnusto	11
6.1 Linnusto	11
7 Luontoarvot	13
7.1 Suojelu- ym. alueet	13
7.2. Arvokkaat luontokohteet	13
7.3 Huomionarvoiset lajit	16
8 Yhteenveto ja suositukset	16
9 Lähteet	17

LIITE 1 Linnustollisesti arvokkaat alueet

1 Johdanto

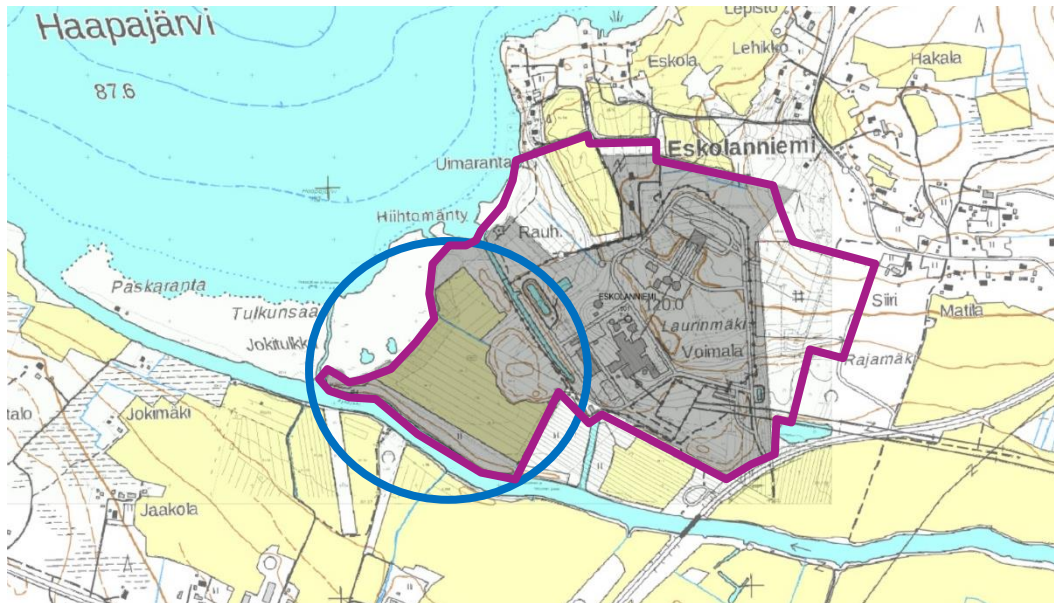
Luontoselvitys on tehty Haapaveden Eskolanniemen kaavoitusta varten (asemakaavan muutos, laajennus ja kumoaminen korttelissa 510). Kaava-alue sijaitsee Haapaveden Eskolanniemessä Haapajärven kaakkoisrannalla, järveen laskevan Pyhäjoen pohjoispuolella. Haapaveden keskusta sijaitsee Haapajärven pohjoisrannalla suunnittelun alueen luoteispuolella, noin 2,5 km päässä suunnittelun alueesta. Asemakaava mahdollistaa bioetanolia valmistavan biojalostamon rakentamisen Eskolanniemeen alueella entuudestaan sijaitsevan lauhdevoimalaitoksen yhteyteen.

Alueen luonnonoloja on kuvattu Kanteleen Voima Oy:n Biolajostamon ympäristövaikutusten arviointiselostuksessa (Åf Consult Oy 2017). Tässä yhteydessä ei ole tehty maastokäyntejä. Kaava-alueen lounaisosassa varsinaisen biojalostamon rakennusalan ulkopuolella on laiduntamalla hoidettuja entisiä peltoja ja reunametsiä, joista on voimassa oleva ympäristösopimus. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus toteaa lausunnossaan 15.5.2019 (POPELY/227/2019), että hoidon myötä näille alueille on voinut kehittyä perinnebiotooppiarvoja, joista ei ole ajantasaista tietoa. Alueella voi olla myös linnustoarvoja yhdessä viereisen rantaniityn kanssa. Tiedon päivittäminen edellyttää maastokäyntiä.

Luontoselvityksessä kuvataan alueen luonnon yleispiirteet ja luontoarvojensa puolesta arvokkaat ja huomioitavat kohteet sekä annetaan suositukset maankäytölle alueen luontoarvojen huomioimiseksi. Luontoselvitys on laadittu maankäyttö- ja rakennuslain vaatimalla tarkkuudella.

Arvokkaat luontotyypit, uhanalaisen, luontodirektiivin mukaisen sekä muun huomionarvoisen lajiston esiintyminen on selvitetty olemassa olevan tiedon ja maastokartoituksen perusteella. Luontoselvitys painottuu kasvillisuuteen ja luontotyyppeihin, sekä pesimälinnuston osalta huomionarvoisiin lajeihin. Arvokkaat alueet ja kohteet on rajattu ja esitetty selvityksen liitteenä olevilla kartoilla. Selvityksen on tehnyt FM biologi Aija Degerman Sweco Ympäristö Oy:n Oulun toimistosta ja pesimälinnustonselvityksen FM biologi Pinja Mäkinen Sweco Ympäristö Oy:n Turun toimistosta.

Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitysalueen rajausta on esitetty kuvassa 1. Pesimälinnustonselvitys tehtiin koko kaava-alueella ja sen välittömässä lähiympäristössä (minimissään 50 metrin säteellä kaava-alueen rajasta), tosin voimalaitoksen aidan sisäpuolisilla alueilla ei liikuttu.

Kuva 1 Suunnittelualueen alustava rajaus (kaava-alue) on esitetty violetilla rajauksella. Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitysalue on esitetty sinisellä ympyrällä.

2 Menetelmät

Luontoselvityksessä on huomioitu luonnonsuojelulain 29 § suojellut luontotyytit, metsälain 10 § erityisen tärkeät elinympäristöt ja vesilain 11 § luontotyytit sekä uhanalaiset luontotyytit (Kontula ja Raunio 2018) ja muut luontoarvojensa puolesta huomioitavat kohteet. Uhanalaisen, luontodirektiivin mukaisen sekä muun huomionarvoisen lajiston esiintyminen on selvitetty olemassa olevan tiedon ja maastokartoitusten perusteella.

Lähtötietoina selvityksessä on käytetty aiemmin tehtyjä selvityksiä, peruskarttoja, ilmakuvia ja ympäristöhallinnon tietokantojen (Karpalo, Eliölajit; Pohjois-Pohjanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 5.6.2019) tietoja. Eliölajit-tietokannan tiedot on pyydetty koko kaava-alueelta ja laajemmin sitä ympäröiviltä alueilta. Luontoselvityksessä käytetyt lähteet on esitetty selvityksen lopussa.

Kasvillisuutta ja luontotyyppijä koskeva maastokartoitus on tehty 13.6.2019.

Kaava-alueen ja sen välittömän lähiympäristön (jatkuen minimissään 50 metrin säteellä kaava-alueen (kuvan 1 violetti rajaus) rajasta) linnustoarvoja selvitettiin maastokäynnillä 24.-25.5.2019. (Sweco Ympäristö Oy, biologi (FM) Pinja Mäkinen). Maastonselvitys tehtiin voimalaitoksen aidan ulkopuolisilla alueilla. Aidan sisäpuolista aluetta tarkkailtiin vain aidan läpi/yli.

Selvitysalueen pesimälinnustoa selvitettiin kahtena aamuna yhdellä selvityskierroksella/alue käyttäen sovellettua kartoituslaskentamenetelmää. Selvityksessä pääpaino oli huomionarvoisissa lajeissa (Lintudirektiivin liitteen I lajit, erityisesti suojeltavat lajit, kansallisesti ja alueellisesti uhanalaiset lajit sekä Suomen kansainväliset vastuulajit). Näiden lajien osalta merkittiin kartalle havaintopaikat. Muiden kuin huomionarvoisten lajien osalta kirjattiin ylös selvitysalueen lajisto. Huomionarvoisten lintulajien esiintyminen, arvioidun pesimäreviirin sijainti, lajin käyttäytyminen ja ekologia sekä elinympäristön tyyppi olivat tärkeimpiä arviointiperusteita, kun analysoitiin linnustollisesti arvokkaiden alueiden rajaustarvetta. Linnustollisesti arvokkaiden alueiden raju päätökset tehtiin asiantuntija-arviona.

Selvitys tehtiin 24.5.2019 klo 4.00–5.30 ja 25.5.2019 klo 4.50–6.10. 24.5. tehtiin selvitettiin kaava-alueen itäosa ja 25.5. länsiosa. Aurinko nousi noin klo 3.37. Selvityksen aikana 24.5. lämpötila oli n. +6°C. Taivas oli aluksi 7/8 pilvinen. Tuuli oli heikkoa, n. 2 m/s. Sää oli selvityksen aikaan poutainen, mutta selvityskierros lopetettiin siltä aamulta, kun alkoi sataa. 25.5. lämpötila oli n. +6-8°C. Taivas oli täyspilvinen, mutta poutainen. Tuuli oli heikkoa, n. 2 m/s.

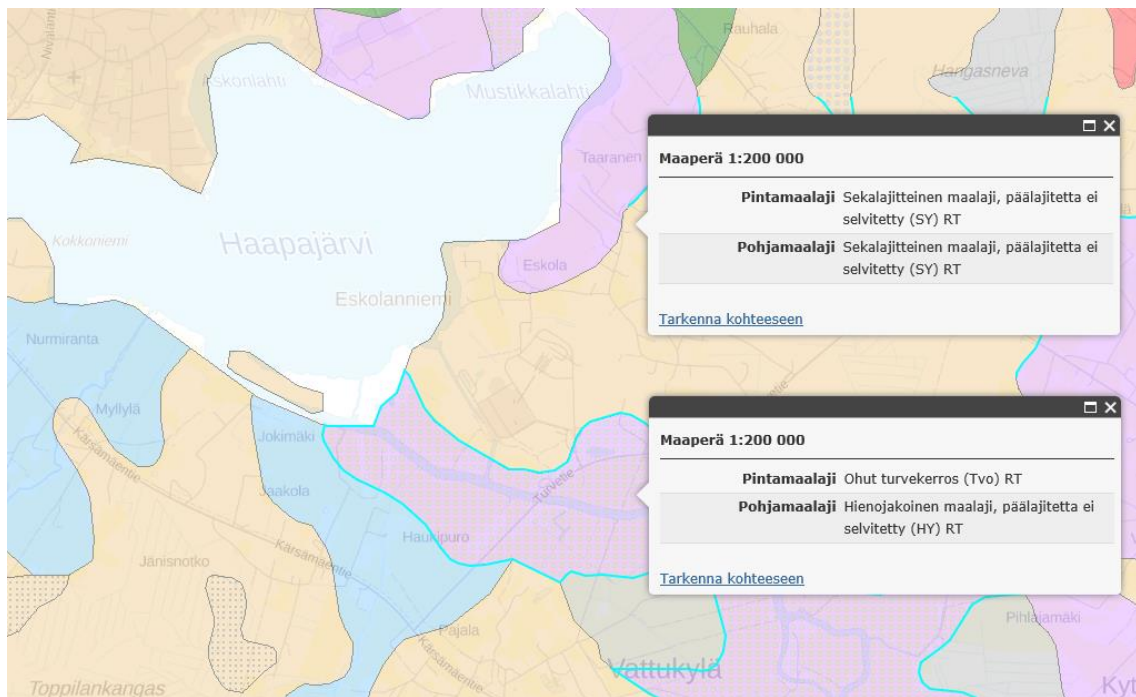
3 Alueen yleiskuvaus

Suunnittelualueella on entuudestaan teollista toimintaa. Eskolanniemessä Haapajärven ja Turvetien väliin rajautuvalla alueella sijaitsee Kanteleen Voima Oy:n omistama lauhdevoimalaitos.

Voimalaitosaluetta ympäröivät Pyhäjokivarressa viljelyskäytössä olevat ja laidunmaaksi vuokratut peltoalueet. Jokea reunustavat laajat peltoalueet kuuluvat maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen Pyhäjokilaakson, Mustikkamäen ja Sulkakylän kulttuurimaisema. Voimalaitosalue ei kuulu maisema-alueeseen. Suunnittelualueella voimalaitosrakennusten ympärillä on viljelyksestä poistuneita, metsittyneitä peltoalueita. Myös alueen keskellä on pienialaisia metsä-alueita. Suunnittelualueen pohjois- ja koillispuolilla Eskolanniementien ja Eskolantien varsilla on asutusta. Haapajärven rannalla suunnittelualueen pohjoispuolella on pienellä alueella loma-asutusta.

4 Maa- ja kallioperä sekä topografia

Eskolanniemen alueella kallioperä on graniittia. Haapajärven rannan läheisyydessä kivilaji on doleriittia. Maaperä on pääosin sekä pinta- että pohjamaalajiltaan sekalajitteista maalajia, päälajitetta ei selvitetty. Pyhäjokivarressa pintamaalajina on ohut turvekerros, pohjamaalajina hienojakoinen maalaji, päälajitetta ei selvitetty. Kaava-alueen maaperä on esitetty seuraavassa kuvassa (Kuva .2).

Kuva .2 Alueen maaperä (gtk.fi/maankamara).

Kuva 3. Korkeusmalli (gtk.fi/maankamara).

4 Vesistöt

Eskolanniemi sijaitsee Haapajärven rannalla (Kuva 4). Haapajärvi on Pyhäjoessa oleva laajentuma, jonka pinta-ala on 375 hehtaaria. Järven pinnan korkeus vaihtelee säännöstelyn vuoksi 80 senttimetriä, ja lisäksi sen hydrologiaan vaikuttavat Haapaveden turvevoimalaitoksen jäähdytysvedet, jotka pitävät sen osittain sulana läpi talven. Haapajärvi kuuluu Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueeseen. Järven ekologinen tila (2013) on tyydyttävä (Vesikartta.fi).

Kuva 4. Haapajärvi.

5 Kasvillisuuden yleiskuvaus

Laurinmäellä voimalaitosalueella rakennettujen alueiden ympärillä on kangasmetsää. Laurinmäen ympärillä on rantaan saakka ollut peltoja, jotka viljelykäytön loputtua ovat metsittyneet. Entisillä viljelysmailla kasvaa lehtipuuvaltaista metsää. Aluskasvillisuus on edelleen heinävaltaista (kuva 6).

Eskolanniemessä Pyhäjoen rannalla on avointa peltoa (kuvat 7 ja 8). Haapajärven ranta-alueet ovat ruovikkoa ja saraluhtaa. Peltoalueet ovat laidunkäytössä. Peltoalueiden reunalla on lehtipuuvaltaisia metsiköitä, joiden aluskasvillisuudessa näkyy laidunnuksen vaikutus. Voimalan luona on läjitysmaata, jonka alueella kasvaa nuorta männikköä. Aluskasvillisuus on heinä- ja ruohovaltaista. Laidunnus on monipuolistanut lajistoa ja pitää sen matalana.

Kuva 5. Ilmakuva alueesta. Pyhäjoen varrella on avoimia peltoja.

Kuva 6. Viljelysmaat ovat aikoinaan ulottuneet Haapajärven rantaan saakka, mutta ovat nyt metsittyneet. Kuva voimalan takana olevan kanavan luota voimalan suuntaan kuvattuna.

Kuva 7. Pyhäjoen varren peltoalueet ovat laitumena.

Kuva 8. Laitumen länsipäätä Haapajärven suuntaan kuvattuna.

6 Linnusto

6.1 Linnusto

Haapavedellä pesii runsaasti eri lintulajeja, joista osa on myös lintudirektiivin liitteessä I esitettyjä lajeja. Suomen lintuatlaksen 10 x 10 km ruudun rajaamalla alueella, jolle voimalaitosalue sijoittuu, vuoden 2006-2010 aikana tehdyt pesimähavainnot sisältävät yhteensä 125 eri lintulajia (lähde: YVA-selostus 2017).

Linnustaselvityksen (24.-25.5.2019, Sweco Ympäristö Oy) havaintojen perusteella kaava-alueelle arvioidaan sijoittuvan seuraavien huomionarvoisten lintulajien pesimäreiviiri: haarapääsky, harakka, kuovi, punavarpunen, rantasipi, taivaanvuohi ja viherpeippo. Huomionarvoisiksi lintulajeiksi laskettiin erityisesti suojeltavat lajit, uhanalaiset ja silmälläpidettävät lajit, Lintudirektiivin liitteen I lajit sekä Suomen kansainväliset vastuulajit. Selvitysalueen ulkopuolelle, mutta alle 50 metrin säteelle kaava-alueen rajasta arvioidaan ulottuvan huomionarvoisista lajeista haapanan, kaulushaikaran, naurulokin, pajusirkun ja ruokokerttusen reviirit. Lisäksi havaittiin tätä kauempana pikkulokki. Huomionarvoisten lajien havaintopaikat on esitetty liitteessä 1 ja niiden suojelustatukset on esitetty seuraavassa taulukossa (Taulukko 1).

Taulukko 1. Pesimälinnustonselvityksessä havaitut huomionarvoiset lintulajit. Uhanalaisluokitus Hyvärisen ym. (2019) mukaan. Lyhenteiden selityksiä: VU=Uhanalainen, vaarantunut, NT=silmälläpidettävä. Mikään lajeista ei ole erityisesti suojeltava.

Laji	IUCN	Dir.	Va	RT
Haapana	VU		X	
Haarapääsky	VU			
Harakka	NT			
Kaulushaikara	LC	X		
Kuovi	NT		X	
Naurulokki	VU			
Pajusirkku	VU			
Pikkulokki	LC	X	X	
Punavarpunen	NT			
Rantasipi	LC		X	
Ruokokerttunen	NT			
Taivaanvuohi	NT			
Viherpeippo	EN			

IUCN = Uhanalaisuusluokka

Dir. = Lintudirektiivin liitteen I laji

Va = Suomen kansainvälinen vastuulaji

RT = Alueellisesti uhanalainen laji

Muista kuin huomionarvoisista lintulajeista linnustoselvityksen selvitysalueella (kaava-alue + 50 m) havaittiin seuraavat lajit: hippäinen, idänuunilintu, kalalokki, keltasirkku, käpytikka, lauluras-tas, lehtokerttu, metsäkirvinen, naakka, pajulintu, peippo, peukaloinen, punakylkirastas, räkät-tirastas, silkkiuikku, sinitäinen, sirittäjä, talitiainen, tiltalti, töyhtöhyppä, varis ja vihervarpu-nen.

Pesimälinnustoselvityksen perusteella kaava-alueella ei arvioida havaittujen lajien elinympäris-tövaatimukset ja uhanalaisuus huomioiden olevan linnustollisesti arvokkaita alueita, jotka tulisi ottaa huomioon kaavassa. Välittömästi kaava-alueen länsipuolella sijaitsee kuitenkin linnustolli- sesti paikallisesti arvokas ruovikko- ja rantaluhta-alue (kohde 1 liitteessä 1, katso myös Kuva 9), jossa sijaitsee mm. kaulushaikaran, kahden pajusirkkuparin ja useiden ruokokerttusten reviirit. Alue on pääasiallisesti järviruovikkoa, mutta sen lounaisosassa on sara- ja pajuluhtaa. Tämä lin- nustollisesti paikallisesti arvokas alue kattaa kaava-alueen rajan ja Haapajärven vesialueen väli- sen alueen mantereen ja Tulkunsaaren välisen kanavan sekä aidatun voimalaitosalueen lounais- reunalta johtavan kanavan välisellä alueella. Kyseisen kaava-alueen ulkopuolella sijaitsevan lin- nustollisesti paikallisesti arvokkaan alueen erityistä huomioimista kaavoituksessa ei katsota tar- peelliseksi.

Kuva 9. Kaava-alueen länsipuolella sijaitsee linnustollisesti paikallisesti arvokas alue (Liitteen 1 kohde 1), jolle sijoittuu mm. kaulushaikaran, pajusirkun ja ruokokerttusten reviirit. Kuvassa vaaleanruskeana näkyvän rantaruovikon takana kuvan keskeltä oikealle ulottuva metsäinen alue on kaava-alueita. Kuvaussuunta pohjoiseen.

7 Luontoarvot

Kaava-alueen luontoarvot on esitetty kuvassa 8 ja linnuston osalta liitekartalla 1.

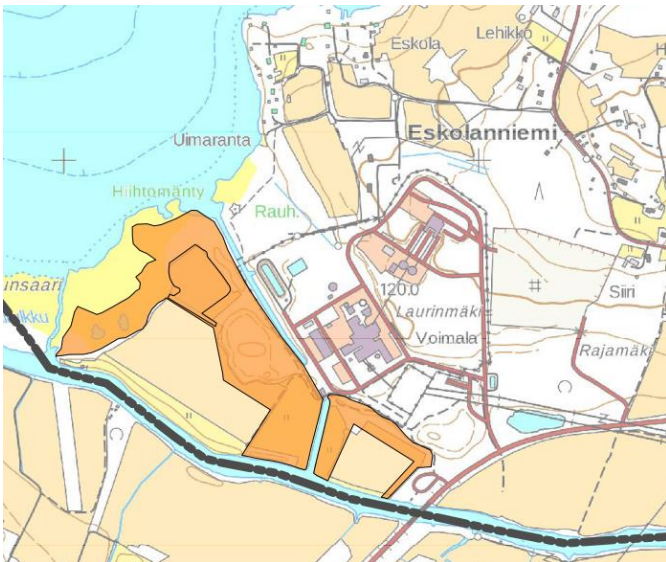
7.1 Suojelu- ym. alueet

Lähin Natura-alue on Haapaveden lintuvedet ja suot (FI1100001), joka sijaitsee noin 5,7 km selvitysalueen pohjoispuolella. Lähin yksityismaan luonnonsuojelualue sijaitsee 2,2 km selvitysalueesta itään. Kaava-alueesta viiden kilometrin säteellä ei sijaitse kansainvälisesti (IBA), Suomen (FINIBA) tai maakunnallisesti (MAALI) tärkeitä lintualueita (Birdlife, 2019).

7.2. Arvokkaat luontokohteet

Kaava-alueella ei esiinny luonnonsuojelulain, metsälain tai vesilain mukaisia suojeltuja luontotyyppisiä.

Maatalouden kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmassa esitellään Haapaveden mahdollisia monivaikutteisten kosteikkojen perustamispaikkoja ja maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuskohteita (Anttila 2013). Yleissuunnitelmassa on rajattu kohde ”Voimala”, joka sijaitsee selvitysalueella. Kohteen raja on esitetty kuvassa 4. Kohdekuvauksen mukaan alueella on hakamaisia ja niittymäisiä alueita Pyhäjoen ja Haapajärven rannalla turvevoimalaitoksen vieressä. Alueita laidunnetaan naudoilla yhdessä vanhojen avo-ojaisten peltojen kanssa. Hoitokohde tuo mukavaa vastapainoa voimalaitosympäristöön. Alueen pinta-ala on 13,6 ha (Anttila 2013). Kohteiden kuuluminen yleissuunnitelmaan ei rajoita alueiden käyttöä, eikä velvoita maanomistajia hoidon järjestämiseen tai kosteikkojen perustamiseen, vaan toteutus on vapaaehtoista. Alue on sittemmin vuokrattu laitumiksi, ja käytöstä on tehty ympäristösopimus. Sopimus päättyi vuonna 2019, jolloin myös laidunnus loppuu.

Kuva 10. LUMO-kohteet (Anttila 2013).

Suurin osa LUMO-kohteena rajatusta alueesta on avointa peltoa. Maastokäynnillä paikallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi rajattiin em. alueen kasvillisuutensa ja maisemansa puolesta monipuolisin osa. Rajauksen ulkopuolelle on jätetty peltojen lisäksi voimalan länsipuolella oleva täyttömäki, koska se ei ympäristöltään ole luonnontilaista. Perinnemaisemakohteen aluerajaus on esitetty kuvassa 11.

Kuva 11. Sinisellä rajauksella paikallisesti arvokas perinnemaisema. Oranssilla rajauksella LUMO-kohde.

Kuva 12. Laitumen reunalla on pieni metsikkö.

Voimalaitosalueen lähellä Haapajärven rannassa kasvaa luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu yli 100-vuotias mänty (Kuva 13), joka on Suomen kilpahiidon muistomerkki.

Kuva 13. Rauhoitettu mänty.

7.3 Huomionarvoiset lajit

Ympäristöhallinnon Eliölajit-tietokannassa (Pohjois-Pohjanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 5.6.2019) ei ole havaintoja luontodirektiivin liitteen II, luonnonsuojelulain mukaan rauhoitetuista, uhanalaisista tai muista huomionarvoisista lajeista eikä niitä maastokäynnilläkään havaittu.

8 Yhteenveto ja suositukset

Kaava-alueella on luonnon monimuotoisuuskohde (LUMO), jonka alueelta maastokäynnillä rajattiin vaihteleva laidunalue paikallisesti arvokkaana perinnemaisemana. Tämä olisi hyvä maisemallisten syiden vuoksi huomioida maankäytön suunnittelussa. Laiduntamisen jatkaminen olisi suositeltavaa alueen hoitona.

Kaava-alueen ulkopuolella sijaitsevan linnustollisesti paikallisesti arvokkaaksi rajatun alueen (Liite 1, Kohde 1) erityistä huomioimista kaavoituksessa ei katsota tarpeelliseksi.

9 Lähteet

Anttila, S. 2013. Maatalousalueiden kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Haapavesi. Pohjois-Pohjanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 44/2013.

Birdlife, 2019. Tärkeät lintualueet. <https://www.birdlife.fi/suojelu/alueet/> (luettu 2.9.2019)

GTK, Maankamara

<http://gtkdata.gtk.fi/maankamara/> (luettu 5.6.2019)

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A ja Liukko, U.-M. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 703 s.

Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096> (luettu 5.6.2019)

Metsälaki 12.12.1996/1093

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093> (luettu 5.6.2019)

Kontula, T. ja Raunio, A. (toim.) 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Suomen ympäristö 5/2018. Osat I ja II. Suomen ympäristökeskus ja Ympäristöministeriö, Helsinki.

Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi - kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. Ympäristöopas 109. Suomen Ympäristökeskus. Luonto ja luonnonvarat. 196 s.

Valkama, J., Vepsäläinen, V. ja Lehikoinen, A. 2011. Suomen III Lintuatlas. Luonnontieteellinen keskusmuseo ja ympäristöministeriö. <http://atlas3.lintuatlas.fi/> (YVA-selostuksen 2017 mukaan)

Vesikartta. Ympäristö.fi

http://paikkatieto.ymparisto.fi/vesikarttaviewers/Html5Viewer_2_5_2/Index.html?configBase=http://paikkatieto.ymparisto.fi/Geocortex/Essentials/REST/sites/VesikarttaKansa/viewers/VesikarttaHTML525/virtualdirectory/Resources/Config/Default (luettu 24.9.2018)

Vesilaki 27.5.2011/587

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110587> (luettu 5.6.2019)

ÅF-Consult Oy, 2017. Kanteleen Voima Oy, Biojalostamon ympäristövaikutusten arviointi.

Ympäristökarttapalvelu Karpalo 2.1

<https://wwwp2.ymparisto.fi/Karpalo/SilverlightViewer.aspx> (luettu 5.6.2019)